

SAMUEL P. HUNTINGTON: **American Politics: The Promise of Disharmony.** The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1981, 303 s.

Samuel P. Huntington uskoo vahvasti Amerikkaan. Kun hän aloittaa käsillä olevan kirjansa ylistämällä kuusikymmenluvun lopun amerikkalaista opiskelijaliikehdintää, lukijan ensimmäinen reaktio on hämmästys: olisiko Vietnamin sodan haukka, tiukan linjan oikeistolainen ja ulkopoliittinen ristiretkipolitiikan tukija vaihtamassa vanhoilla päivillään asenteitaan? Moisen ajatuksen heittää kuitenkin hetimiten syrjään, ja alkaa pohtia toista mahdollisuutta: pilaileeko hän eräiden lukijoidensa kustannuksella, onko kyseessä esimerkki hänen tavastaan hakea vastausta ongelmiin pyöräyttämällä ne nurinniskoin, vai ehkä yhdistelmä kummastakin? Nyt olemme jo hieman vakavammalla pohjalla — mutta vaikka Huntington on huumorintajuinen mies, on hän nyt varsin vakavissaan. Hän uskoo maahansa niin lujasti, ettei suostu näkemään kuusikymmenluvun amerikkalaisten levottomuuksien päävirrassa mitään pohjimmaltaan »epäamerikkalaista» — ainoastaan vaatimuksen paluusta amerikkalaisten poliittisten ihanteiden tinkimättömään noudattamiseen. Ja niinpä lukija pian tapaakin itsensä ihmettelemässä omaa hämmästymistään, sillä tietenkin Huntingtonin pitää ke-

hua kuusikymmenluvun radikaaleja — eikä ainoastaan selittääkseen asiat parhain päin. Poliittiset idealistitahan on lopultakin veistetty samasta puusta, ja niinpä isoimmat riidat tapellaan ikään kuin perhepiirissä. Ideologi Huntingtonin aatteellisena vastakohtana eivät suinkaan ole olleet hänen poliittiset verivihollisensa kuusikymmenluvun kuohuista, vaikka näille hän symboloi akateemisen maailman syyllisyyttä Vietnamin sotaan. Huntingtonin vastakohta on tietenkin tyyppillinen valtopoliittinen realisti, malliesimerkkinä George F. Kennan. Yhdessä Hans J. Morgenthauin kanssa Kennan on johdonmukaisesti vastustanut Yhdysvaltain ulkopoliittikan käsittämistä lähetystehtävääksi, samaten kuin amerikkalaisten sekaantumista Vietnamin sotaan. Mutta samalla Kennanin epäidealistsuus on ollut kokonaisvaltaista: hän ei ole esimerkiksi salannut vastenmielisyyttään poliittisen demokration soveltamiseen Yhdysvaltain kaltaisissa suurissa valtioissa. Kennanin mielestä demokratia sopisi vain pieniin valtioihin, ja suurissa se pitäisi korvata meritokratialla (esimerkiksi George Urbanin tekemä Kennanin haastattelu *Encounter*issa syyskuussa 1976). Kennanin haluttomuus hyväksyä Yhdysvaltain ulkopoliittista ristiretkeilyä joutuukin pitkälti siitä, ettei hänen mielestään lännen demokraattisilla päämailla ole mitään hyödyllistä vietävää. Puritaanisena moralistina Kennan pistää esimerkiksi miehilyvällä merkille nuorison räävittömyyksien, yleisen väkivaltaisuuksien ja kaiken maailman pornoluolien puuttumisen Neuvostoliitosta ja Itä-Euroopasta.

Niinpä on lopultakin täysin luonnollista, että rajuimman hyökkäyksen kuusikymmenluvun opiskelijakapinallisia vastaan kirjoitti juuri Kennan, suomeksikin ilmestyneellä teoksellaan *Demokratia ja ylioppilasvasemmisto* (WSOY 1972) — ja että Huntington päätti kirjoittaa heidän puolustuksensa. Kaikki tämä on tietenkin toivottoman paradoksaalista: Kennanhan on se hyvien voimien edustaja ja Huntington pahojen, ajattelee kansainvälisestä politiikasta jyvällä oleva politiikantutkija. Aivan oikein: mutta sisäpoliittisesti Kennan saattaakin olla vuosien puolella ja Huntington lampaisten, ainakin jos arvioitsija pitää liberaalista demokratiasta. Mitä tästä opimme? Ame-

rikkalaisen politiikan koukerot ovat arvaamattomia, ja näissä paradokseissa piilee sekä maan viehätyksensä sen tragedia. Poliitiikan oikean laidan kulkijat kun eivät välttämättä ole perinteisiä konservatiiveja ja harvainvallan ideologeja, kun taas järkimiehen maineen (usein syystäkin) saaneet voivat sitä olla. Ja Yhdysvaltain ulkopoliitiikan suurena vedenjakajana ei ole ollut sen enempää oikeisto vastaan vasemmisto kuin konservatiivit vastaan liberaalitkaan, vaan idealistit jotka uskovat vastaan realistit jotka joskus uskovat ja joskus epäilevät.

Huntingtonin mukaan amerikkalainen demokratia tarvitsee aika ajoin aatteellista ravistelua, ikään kuin puhdistuakseen sisäisesti. Näitä kausia hän nimittää uskonkiihkon kausiksi, koska hänen mukaansa ne olisivat saaneet aina samantyyppisen ilmeneismuodon — ydinsisältönä on ollut kerta toisensa jälkeen vaatia itsenäisyysjulistukseen kirjattujen ihanteiden palauttamista takaisin kunniaan. Uskonkiihkon kausille on Huntingtonin mukaan ollut leimallista laajalle levinnyt tyytymättömyys amerikkalaisen todellisuuden ja ihanteiden väliseen ristiriitaan, politiikan kokeminen tärkeäksi, vihamielisyys vallankäyttöä kohtaan ja amerikkalaisten poliittisten arvojen (vapaus, individualismi, tasa-arvoisuus ja hallituksen avoimuus) peräänkuuluttaminen. Joskus nämä kaudet ovat omana aikanaan vaikuttaneet destruktiivisilta, mutta itse asiassa ne ovat vain korjanneet amerikkalaisen politiikanteon oikeille urille. Silloinkin kun uskonkiihkon kausi on saanut muotonsa kapinallipun heiluttamisena, ei tämä ole Huntingtonin mukaan tapahtunut Yhdysvaltain valtioajatukselle vieraiden oppien nimissä — vaan päinvastoin yrityksenä lähentää amerikkalaista käytäntöä yleisesti hyväksytyihin poliittisiin ihanteisiin. Huntingtonin käsitys amerikkalaisen yhteiskunnan poliittisesta kehityksestä on siis syklinen, siinä missä esimerkiksi suomalaisten poliitikantutkijoiden käsitys meikäläisestä yhteiskunnasta lienee ajatus lineaarisesti (joskin mutkitellen) kehittyvästä demokratiasta.

Huntingtonin kuvauksessa amerikkalaisen yhteiskunnan puhdistavat uskonkiihkokaudet seuraavat toisiaan kutakuinkin säännöllisesti, kuuden tai seitsemän vuosikymmenen välein. Ensimmäinen tällainen oli Yh-

dysvaltain syntyyn johtaneen vallankumouksen aika 1760- ja 1770-luvuilla, toinen oli jacksonilainen modernisoitumisen ja reformien kausi 1820- ja 1830-luvuilla, kolmas puolestaan viime vuosisadanvaihteeseen sijoittunut populismin vaihe (amerikkalaisen edistyspuolueen ja Hearstin lehdistön kultakausi) — ja viimeisenä vaiheena koimme siis kansalaisoikeusliikkeen ja opiskelijaradikalismien vuosikymmenen, joka ulottui kuusikymmenluvun alusta seitsenkymmenluvun alkuun tai puoliväliin. Kaikkia näitä on leimannut amerikkalaisen ihanteen mukainen yksilöllisten vapauksien korostaminen valtion käyttämää valtaa vastaan. Antiautoritaarisuuden ovat monet asennemuutokset vahvistaneet amerikkalaiseksi ihanteeksi: Yhdysvalloissa merkittävästi suurempi osa kansasta kuin missään muualla on katsonut yksilön velvollisuudet valtiota kohtaan toissijaisiksi henkilökohtaisista eduistaan huolehtimiseen nähden. Tämä on hallitsemattoman markkinayhteiskunnan taloudellisten sudenlakien eetos, mutta myös asevelvollisuutta rauhanaikana vierastavan poliittisen kulttuurin henki. Mutta Huntingtonille tämä vapauden paradoksi ei näyttyä suurena dilemmana, koska häntä elähdyttää usko. Juuri tämä tekee Huntingtonista samalla kertaa tinkimättömän oikeistolaisen ja perimmältään poliittisen liberaalin (lockelaisessa mielessä). Tulos on kummallinen, mutta sitä leimaa periamerikkalainen optimismi, patriotismi ja usko uuden mantereen omaperäisyyteen.

*

Huntingtonin näkemys vuosikymmen siten päättyneestä amerikkalaisesta opiskelijaliikchedinnästä amerikkalaisen uskonkiihkon viimeisenä purkauksena on niin omaperäinen, että se sietää miettimistä. Hänen teesinsä saa jonkin verran vahvistusta amerikkalaisen radikalismien omaehtoisuudesta; erot länsieurooppalaiseen radikalismiin ovat nähtävissä — niiden merkitys tulkinnaavarainen.

Rauha laskeutui seitsenkymmenluvulla amerikkalaisen yliopistomaailman ylle yhtä täydellisesti kuin se oli hetkeä aikaisemmin rikkoutunutkin. Tuo ympäristö on nyt palannut siihen hiljaiseloon, josta se kuusikymmenluvulla erkani toiseen äärimmä-

syyteen. Kuohunta ehti irrottaa maan sodasta, heittää kaksi presidenttiä virastaan, lopettaa institutionalisoidun rotusyrjinnän ja repäistä auki sukupolvikuilun. Kampuksilla rakennukset paloivat, vierasta esinettä tuli kansainvälisen politiikan seminaarihuoneiden ikkunoista sisään, kansalliskaarti rei'itti opiskelijoita kivääreillään Berkeleysa. Jotain tämä kaikki tietenkin jätti jälkeensä: McGovernin hävittyä vuonna 1972 ja Nixonin paljastuttua rötösherraksi ei vanhoihin aikoihin enää ollut palaamista. Hiljaisuudella on siis nyt erilainen sisältö kuin ennen, sillä opiskelijanuoriso ei ole palannut luottamaan maan poliittisiin instituutioihin — vaan siirtynyt kyynisyyteen. Ainoana instituutiona tiedotusvälineet ovat kokeneet arvostuksen nousun ja tämäkin liittyy poliittisten instituutioiden arvostuksen laskuun; New York Times ei Pentagonin papereiden julkaisemisen tai Washington Post Watergate-paljastusten jälkeen ole enää sitä mitä ennen.

Juuri palaaminen konformismiin ja passiiviseen kyynisyyteen on amerikkalaiselle opiskelijanuorisolle leimallisempi ilmiö kuin länsieurooppalaiselle. Amerikkalainen opiskelijaradikalismi suuntautui Vietnamin sotaan ja rotusortoa vastaan, eikä marxilaisuus ottanut koskaan tulta siinä. Siinä missä suuri osa länsieurooppalaista opiskelijanuorisoa hakeutui varsinaisen liikehdinnän jälkeisen perinteisen vasemmiston riveihin, ei Yhdysvalloissa ollut tätä väylää sen enempiä kuin enää kiinnostustakaan poliittiseen toimintaan — olivathan kiistakysymykset poistuneet tai menettäneet merkitystään. Liike polarisoitui ja hävisi: Tom Hayden on tätä nykyä menestyksellinen poliitikko demokraattisessa puolueessa siinä missä SDS:s radikaalien Kathy Boudin laskee tiiliskiviä jäätyään kiinni vuosi sitten pankki-auton ryöstörytyksestä Newarkissa. Kaikin osin historia ei kuitenkaan ole Huntingtonin tulkinnalle suosiollinen, sillä länsieurooppalainen opiskelijaliikehdintä oli joka tapauksessa samanaikainen amerikkalaisen liikehdinnän kanssa. Näin ollen amerikkalaisia tapahtumia on hieman vaikea selittää yksinomaaisesti amerikkalaisen poliittisen kulttuurin pohjalta.

Yhdysvallat on aina ollut voimakkaan ideologinen yhteiskunta, ja varmasti säilyy sellaisenaan jatkossakin. Aika ajoin on povattu ideologian merkityksen vähentymistä (kuten Daniel Bell teki kuusikymmenluvun alussa kirjassaan *The End of Ideology*) — ja aina yhtä huonolla menestyksellä. Maata on myös leimannut demokratioille poikkeuksellisen voimakas ideologinen konsensus, joka näkyy paitsi ideologisten puolueasetelmien puuttumisena myös mielipidetutkimusten osoittamana amerikkalaisten poikkeuksellisen suurena ylpeytenä poliittisesta järjestelmästä. Amerikkalaisuudella on aina ollutkin poliittinen ja normatiivinen sisältö, siinä missä sanokaamme suomalaisuuden sisältö on ollut pitkälti etninen ja kielipohjainen. Amerikkalaiset ovat löytäneet ideologisesta konsensusestaan ja voimakkaasta uskonnollisuudestaan kansallisen identiteetin yhdistämään perinteiltään hajanaisista, intiaaneja lukuunottamatta pelkistä siirtolaisista koostuvaa joukkoa. Huntington korostaakin uskonnon asemaa ideologian korvikkeena amerikkalaisessa yhteiskunnassa: paitsi että uskonnollisuus on voimakasta, sitä tunnustetaan monissa muodoissa. Kun yhteiskuntaa ei jaa hajautuminen poliittisissa kysymyksissä, jako on tapahtunut muita linjoja pitkin — esimerkiksi protestanttisten kirkkokuntien monilukisuus on Yhdysvaltain erityispiirre.

Amerikkalaisen politiikan jännite syntyy siis Huntingtonin mukaan institutionaalisen todellisuuden ja egalitaarisen liberalismien ideologian välisestä kuilusta. Tyypillisessä huntingtonilaisessa käsitteellisessä ristiintaulukossa hän esittää neljä vaihtoehtoista suhtautumistapaa tähän ristiriitaan. Ristiintaulukoidaan ristiriidan havaitseminen (selvä/epäselvä) ja ihanteisiin uskomisen voimakkuus (vahva/heikko), jolloin saadaan nelikenttä. Selvä havainto yhdistyneenä vahvaan uskoon tuottaa *moralismin*, joka haluaa eliminoida kuilun; yhdistyneenä heikkoon uskoon puolestaan *kyynisyyden*, joka sietää kuilua. Epäselvä havainto yhdistyneenä vahvaan uskoon tuottaa *tekopyhyyden*, joka kiistää kuilun; mutta yhdistyneenä heikkoon uskoon *tyytyväisyyden*, joka jättää kuilun huomiotta. Tällä erottelulla on suuri merkitys Huntingtonin analyysissa: hän katsoo aina yhden asenteen olevan val-

litsevana, ja vuorottelun tapahtuvan ajallisisessa järjestyksessä moralismi — kyynisyys — tyytyväisyys — tekopyhyys. Uskonkiihkon kaudet ovat tietenkin moralistisen asenteen valtakausia.

*

Kirjalla on merkittäviä ansioita. Huntington yhdistää menestyksellisesti sosiologista ainesta valtio-opilliseen analyysiin, käyttää mielikuvitustaan, ei tuo mukaan kuin välttämättömän määrän teoreettisia erotteluita ja pukee kaiken sujuvalle ja fraseologiaa välttävälle kielelle. Huntingtonin voimakas usko amerikkalaiseen ihanteeseen johtaa toisaalta yksisilmäisyyteen kautta linjan, ja asioiden monipuolinen valottaminen jää tekemättä. Teos onkin tarkoitettu yhtä paljon tutkimukseksi kuin poliittiseksi testamentiksi, amerikkalaiseksi uskontunnustukseksi. Mutta siinä missä poliitikko elää vielä rinnan tutkijan kanssa amerikkalaisen poliittisen kulttuurin erittelyssä, pääsee Huntingtonissa elävä poliitikko viimeisen luvun ulkopoliittikkaa käsittelevissä osissa valloilleen. Nämä osat on pääosin julkaistu myös hänen artikkelissaan *Commentary*ssa syyskuussa 1981.

Huntington esittää moralistisen perustelun ideologiseksi ulkopoliitikaksi, josta hän erityisesti keskittyy erittelemään interventio politiikan tarpeellisuutta. Huntingtonin mukaan demokratia on kulkenut amerikkalaisten sotilassaappaiden jäljissä, ja aktiivinen sotilaallinen puuttuminen muun maailman asioihin on amerikkalaisten moraalinen velvollisuus — maailma täytyy »pakottaa olemaan vapaa». Huntingtonin mukaan tämä demokratian edistäminen ulkomailla on lisäksi ristiriidassa demokratian laajentamisen kanssa Yhdysvalloissa, sillä sotilaalliset operaatiot edellyttävät riittävien julkisesti kontrolloimattomien voimavarojen asettamista ulkopoliittisen johdon käyttöön. Sitomalla Yhdysvallat sotilaallisiin seikkailuihin ulkomailla Huntington on siis valmis kompromettoimaan demokraattisia ihanteita Yhdysvalloissa. Huntingtonin messiaaninen julistus on nolo loppu poliittiselle testamentille. Paitsi että se on valtopoliittisen realismin rinnalla vaarallinen ja vastuuton, on se myöskin ihanteellisuuden kriteerein punniten moraaliton.

Pekka Sivonen